

2. Дуб Н. Щаслива дитина - благополучна родина. Тренінгове заняття з батьками. *Дитячий садок*. 2015. № 12 С. 46–49.
3. Закон України «Про охорону дитинства» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 22.04.2019).
4. Макаренко А. С. Книга для батьків. К. : Радянська школа, 1978. 327 с.
5. Родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексеєнко та ін. К. : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
6. Семенова Н., Сільчук А. Формування педагогічної культури батьків як основа взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї. *Гірська школа українських Карпат*. 2016. № 14. С. 114-118
7. Сідач І. Культура взаємин батьків та дітей, її суть та зміст. *Освіта й управління*. 2003. № 4. С.102-109.
8. Сінельнікова Н. О. Педагогічна культура батьків як умова ефективного виховання дітей. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 5. С. 56–58.
9. Цимбалюк І. Психологічні аспекти педагогічної культури батьків. *Вісник кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти*. Випуск 21. Рівне, 2017. С.4-12.
10. Хартман О. Ю. Психологічні чинники становлення відповідальності батьків за розвиток дитини дошкільного віку URL: <http://lib.iitta.gov.ua/5055/1/aref%5B1%5D.Pdf> (дата звернення: 21.04.2019).

УДК 373.2.016:81'233]:796

Кесарєва А. А.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

Науковий керівник – к.п.н., доц. Зімакова Л.В.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ СЛОВА В ЗДО

У статті розкривається значення звукового аналізу слова в мовленнєвому розвитку дошкільників. Розглядаються основні етапи підготовки дошкільників до звукового аналізу слова, а також наводяться приклади ігор для навчання звукового аналізу слів старших дошкільників.

Ключові слова: фонематичне сприйняття, звуковий аналіз слів, голосний звук, приголосний звук, склад, слово.

Постановка проблеми. Запорукою когнітивного розвитку дитини дошкільного віку є оволодіння мовою та основами повноцінного спілкування з оточуючими людьми. Різні відхилення мовного розвитку негативно позначаються на сприйманні мови, висловлюванні власних думок, оволодінні знаннями, а також на формуванні особистості дитини. Останнім часом учителі початкових класів та шкільні логопеди відмічають зростання кількості дітей з вадами письма та читання (дисграфія, дислексія). Одна з причин пов'язана з несформованим фонетичним слухом у старших дошкільників. У зв'язку із цим більше уваги необхідно приділяти

формуванню звукової культури мовлення та навчанню елементів грамоти старших дошкільнят у ЗДО. Заняття з навчання елементів грамоти у ЗДО допомагають підготувати дітей до навчання мови в школі, роблять їх перехід із дитячого садка до школи більш природним, підвищують інтерес дітей до процесу пізнання навколишнього світу, допомагають розвинути більш стійку увагу до мови, сформуванню емоційно-вольові зусилля у дітей, вміння виконувати дидактичні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади та практичні рекомендації з проблеми дослідження висвітлюються в працях багатьох відомих українських та зарубіжних педагогів, зокрема А. Богуш, Т. Александрової, Т. Ткаченко, С. Гордєєвої, О. Наумової, Г. Леушиної, Д. Ельконіна та інших.

Мета статті – висвітлити роль ігрової діяльності у формуванні фонетичного сприйняття та звукового аналізу слова дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка до навчання елементів грамоти дошкільника вважається одним із найскладніших завдань у діяльності педагога ЗДО. Як показує практика, діти старшого дошкільного віку вже здатні правильно вживати терміни «звук», «склад», «слово», «речення», розрізняти і давати характеристику приголосним і голосним звукам [3, с. 3]. Робота з дітьми старшого дошкільного віку з навчанням звукового аналізу слів має підготовчий етап. На нашу думку, у цей віковий період головним є підготувати їх до оволодіння грамотою в школі. Він включає в себе наступні компоненти: робота над звуковимовою; розвиток фонематичного слуху; удосконалення лексико-граматичної будови мовлення; розвиток зв'язного мовлення. Жоден із вищезазначених процесів не обходиться без участі в ньому звука як найменшої одиниці мови [5, с. 3].

Як свідчать численні психолого-педагогічні дослідження, у дітей 4-6 років з'являється прагнення до звукового аналізу мови, інтерес до звуків та букв. Незалежно від того, навчаємо ми їх читати чи ні, деякі діти самостійно починають засвоювати окремі букви і складати з них слова. Щоб уникнути стихійності у засвоєнні грамоти, науковці радять своєчасно починати організоване навчання. Дослідники (К. Ушинський, Л. Виготський, Н. Красногорський, Д. Ельконін та інші) твердять, що навчання грамоти доступне для дітей уже в 5-6 років [4, с. 12].

Отже, процес навчання звукового аналізу слів здійснюється в безперервному взаємозв'язку з розвитком звуковимови, фонематичного сприйняття, складової структури слова, просторової орієнтації. У ході навчання застосовуються різні види наочності, ігрові методи та прийоми, дидактичні вправи.

Т. Ткаченко представляє підготовку дошкільників до звукового аналізу слова у чотири етапи:

I етап. Уточнення артикуляції звуків [у, а, о], які використовуються для найбільш легкої форми аналізу – виділення першого голосного звуку на початку слова. На матеріалі цих же звуків дітям дається перше уявлення про те, що звуки можуть бути розташовані в певній послідовності. Діти, артикулюючи, вимовляють зазначені звуки, наприклад: «ау» або «уа», потім – визначають їх кількість і послідовність.

II етап. Це аналіз і синтез зворотного складу типу ап, ут, ок. У цей час діти засвоюють звуки [п, т, к], вчать виділяти останній приголосний звук у кінці слова (суп, мак).

III етап. Виділення початкових приголосних та наголошених голосних з положення після приголосних (кіт, сир), аналіз і синтез односкладових слів. У цей же час уточнюють артикуляцію звуків [і, и, е], повторюють раніше пройдені звуки, ознайомлення з терміном «голосний звук».

IV етап. Повний звуковий аналіз і синтез слів типу мак, суп, ніс, син [6, с. 16].

На думку Т. Ткаченко, мета і завдання цих етапів полягає у наступному: сформувані поняття про звуки мовлення порівняно з немовленнєвими звуками; самостійно визначати послідовність звуків у слові; відчувати звук як окремий елемент слова; сформувані поняття про звуки голосні та приголосні, чим відрізняються вони один від одного за вимовою; навчитися розрізняти тверді та м'які приголосні за звучанням та артикуляцією; прищепити навички позначати звуки умовними позначками-фішками: позначення голосних звуків кружечком (о), твердих приголосних – однією рисою (-), а м'яких приголосних – двома паралельними (=). Кружечок у свідомості дитини повинен асоціюватися з вільним проходженням струменя видихуваного повітря через ротову порожнину, риска символізує перешкоду на шляху цього струменя, дві риски – посилену, ніби подвійну перешкоду, якою супроводжується вимова м'якого звука порівняно з парним твердим; навчити поділяти слово на частини, тобто склади; відпрацювати вміння виділяти наголос у словах; навчити розрізняти одно-, дво-, трискладові слова.

Коли дитина правильно, послідовно називає всі звуки, легко їх інтонує, називає ізольовано, розуміє участь голосу та органів артикуляції в їх утворенні, розрізняє тверду і м'яку звуковимову, то звуковий аналіз вона виконує швидко і просто [9, с. 6].

На думку А. Богуш та Н. Маліновської, такі діти з великим бажанням викладають слова фішками, просять нові завдання. Якщо ж дошкільник займається звуковим аналізом з небажанням, то це означає, що якісь завдання необхідно повторити, з'ясувавши, що саме викликає у дитини труднощі [2, с. 21].

Навчання звукового аналізу проводиться в ігровій формі, оскільки провідним видом діяльності дошкільника є гра. Значення такої діяльності, як гра в тому, що вона точно відповідає віку та інтересам дитини і включає в себе елементи, які ведуть до вироблення потрібних навичок і умінь. У грі відбувається розвиток мови і мислення. Гра займає важливе місце в житті дітей дошкільного віку. Вона є природним станом, потребою дитячого організму, засобом спілкування і спільної діяльності дітей. Гра створює той позитивний емоційний фон, на якому всі психічні процеси протікають найбільш активно. Вона виявляє індивідуальні здібності дитини, дозволяє визначити рівень її знань і уявлень [7, с. 92].

Представимо ефективні та цікаві ігри для навчання звукового аналізу слів.

«Впіймай звук»

Дорослий чітко промовляє підібрані слова, малюк має плеснути в долоні, якщо в слові почує заздалегідь визначений звук.

«Ланцюжок із слів»

Дитина і дорослий по черзі називають предмети, які вони бачать навколо себе, так щоб останній звук в назві одного предмета став першим звуком в назві іншого предмета. Наприклад: автобус - стіл - лампа - Цей же вид завдання можна виконати, розклавши відповідним чином на столі картинки (іграшки). Потім дитині пропонується намалювати ряд предметів, щоб вийшов «ланцюжок».

«Знайди зайве слово»

Вихователь пропонує три слова зі спільним звуком, а четверте – без нього. Дитина повинна назвати слово без виучуваного звука і назвати спільний звук у трьох словах.

«Підбери слова до схеми»

До звукової моделі слова підбрати картинки.

«В зоопарку»

Дитині дається завдання: «Подивися на іграшки: жираф, кіт, верблюд, ведмідь, лялька, лев, кінь, вовк. Розділи їх на дві групи: іграшки, в назві яких першим є м'який звук – поклади ліворуч, твердий – праворуч від всіх інших. Скільки іграшок в кожній групі?» [7, с. 47].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, оволодіння навичками звукового аналізу слів має першочергове значення для корекції та формування фонетичного боку мовлення та її граматичного ладу. Усвідомлення звукової структури слова і робота зі звукового аналізу є необхідною передумовою до навчання елементів грамоти дошкільників, читання та письму першокласників.

Наведені дидактичні ігри допоможуть у доступній формі розвивати й удосконалювати фонематичні процеси дітей старшого дошкільного віку, засвоювати ними звукової, складової сторони слова, що є базою для оволодіння навичками читання і письма. У подальшому необхідно дібрати ігри на формування фонематичного синтезу у дошкільників.

Список використаних джерел

1. Александрова Т.В. *Живые звуки, или Фонетика для дошкольников: Учебно-методическое пособие для логопедов и воспитателей.* СПб.: Детство-пресс, 2005. 48 с.
2. Богуш А., Маліновська Н. *Перші кроки грамоти: передшкільний вік.* К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 424 с.
3. Ванжа К.В., Наумова О.В. *Від звука до букви. Гурткова робота. Старший дошкільний вік.* Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 112 с.
4. Гончар Л.Г., Луньова О.І., Таран Т.В. *Сходінками грамоти: методичний посібник.* Кривий Ріг: ККДНЗ №210, 2012. 33 с.
5. Гордеева С.Е. *Обучаем дошкольников грамоте при помощи звука, цвета и движения.* М.: ТЦ Сфера, 2011. 64 с.
6. Ткаченко Т.А. *Формирование навыков звукового анализа и синтеза.* М.: Гном и Д, 2005. 48 с.
7. Товкач І. *Віконечко у світ грамоти: Слово. Речення. Звуки; Звуки. Букви. Читання.* Х.: Вид-во «Ранок», 2013. 176 с.
8. Чернова Н. В. *Развитие звукового анализа и синтеза у детей старшей логопедической группы Вопросы дошкольной педагогики.* 2015. №3. С. 90-92.
9. Шевцова О. А. *Цікава граматики. Пізнавально-ігрові комплекси з навчання грамоти.* Х. : Вид. група «Основа», 2016. 192 с.

УДК 372.461:372.365

Китайгора Л. І.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

Науковий керівник – к.п.н., доц.Зімакова Л.В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПІД ЧАС РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто особливості планування та реалізації сучасних форм організації роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Сучасні лінгводидактичні організаційні форми відповідають основним реформаторським тенденціям та науковим подходам.

Ключові слова: форми організації роботи, зв'язне мовлення, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед багатьох аспектів дошкільної освіти найбільшу увагу привертає проблема якісного вибору форм роботи з розвитку мовлення у ЗДО.